

MUKE S ODGOJEM U OSKUDNIM VREMENIMA

THE TORMENTS OF UPBRINGING IN SCARCE TIMES

Oskudica nije nepoznanica našem narodu. U vremenima rata i poraća malo je tko ostao neokrznut gubitkom svake vrste i rijetke su obitelji živjele u izobilju. U naše vrijeme, čije smo znakove pozvani tumačiti, ne oskudijevamo samo u materijalnim nego i u duhovnim i društvenim resursima. U oskudnim se vremenima čovjek čovjeku čini vukom. U njima, umjesto potpore i stiska ruke, lice prekrivamo maskom. Skrivamo nos i usta. A njima dišemo, jedemo, govorimo. Njima izražavamo ljubav i blizinu. Pandemija nalaže da maska nije dovoljna. Nad nama visi i imperativ razmaka, distance. U vremenima maski i distance čini se kako smo jedni drugima postali opasnost i ugroza. Zaboravimo li se i zaželimo druženja, toplog stiska ruke, ubrzo nailazimo na upozorenje da su druženje, prijateljavanje, fizička blizina i opuštenost uz usputnu kavu nešto nepoželjno i nenormalno. A nije tako! To je temeljna ljudska potreba: pripadati, biti voljen, biti iskren, njegovati fizičku blizinu i dijeliti toplinu duše. Ništa od toga ne podnosi distancu.

Ni u vlastitome domu ne prolazimo bolje. Roditelji s djecom u odgojnoj fazi muku muče s *online* nastavom, osiguranjem internet veze, dovoljnim brojem računala, cjelodnevnom tišinom u kući i mirnim mjestom za svoj rad i rad svojih mališana. To je naša svakodnevica od ožujka prošle godine. Ona se ove godine s dolaskom zime vratila. S njom su nam se vratile i stare traume cjelodnevnog boravka u kući. Primorani smo na uspostavu obiteljskog kriznog menadžmenta. On od nas iziskuje dodatne resurse. Materijalne, psihičke i socijalne. Mnoge države su i prije pandemije imale sustav poučavanja u kući. Roditelji su svoje osnovnoškolce mogli poučavati sami. No ova situacija učenja na daljinu umjetno je stvorena. Nismo pripremljeni za nju. Nametnuta nam je. Neprirodna je. Koliko god joj se najjači među nama na kakav konstruktivan način nastojali prilagoditi, ona svejedno nije povoljna ni za psihofizički razvoj djece ni za životno ozračje u obitelji. Djeci je mjesto u školi, a roditeljima na poslu. Sve drugo je neprimjereno, odgojno i psihofizički štetno, te izravno utječe na psihičko zdravlje djece. To zorno dokazuje istraživanje sveučilišne klinike u Hamburgu¹. Slično dokazuju i istraživanja u drugim zemljama. UNESCO izvještava kako je za vrije-

¹ Usp. Ludger Wossmann, Vera Freundl, Elisabeth Grewenig, Philipp Lergetporer, Katharina Werner, Larissa Zierow, *Bildung in der Coronakrise: Wie haben die Schulkinder die Zeit der Schulschliessungen verbracht Und welche*

me pandemije 1,5 milijardi djece pogođeno izostankom kontaktne nastave. Zbog toga su znanja u ekonomski slabije razvijenim krajevima u padu. To se osobito odnosi na matematiku. Nedostatak znanja nanijet će trajnu štetu. Istraživanje provedeno u Nizozemskoj na 150 000 djece pokazuje da je kratkovidnost kod djece u dobi od 6 do 13 godina iznimno povećana. Djeca ne borave dovoljno na otvorenome, a predugo gledaju u ekrane. Nadalje, istraživanje u Njemačkoj u kojem je ispitivano 1000 roditelja² pokazuje da su djeca prije pandemije u školskim aktivnostima provodila 7,4 sata dnevno dok je za vrijeme pandemije taj broj sati pao na 3,6. Uz to je 38 % školaraca učilo samo 2 sata dnevno, a 74 % najviše 4 sata. Vrijeme koje su djeca provodila pred računalom i nad pametnim telefonima poraslo je sa 4 na 5,2 sata dnevno, bez obzira na akademski status roditelja. U vrijeme proljetne pandemije 2020. godine za 57 % učenika je više od jednom tjedno bila organizirana zajednička *online* nastava, a samo 6 % učenika imalo je dnevno nastavu. Tjedno je domaću zadaću dobivalo 96 % učenika, od kojih je 64 % dobivalo tjedno povratne informacije o urađenim zadaćama.

Održavanje nastave na daljinu osobito teško pada djeci. Malodobna su i nerijetko trebaju pomoć. Pate zbog nedostatka fizičke blizine prijatelja. Nedostaje im druženje i igra s vršnjacima. Ona malo starija djeca, osim što gube socijalnu interakciju, ulaze u opasno područje predugog boravka pred računalom, na internetu. Uz to, lako kliznu u prepisivanje testova i zadaća. Nastava njima namijenjena odvija na tehničkoj razini koju su oni odavno nadišli. Lako nastavniku odvrate pogled kako bi mogli prepisati test. U tren oka dijele ekrane među sobom. Za različite potrebe časkom stvore grupe na mobilnim aplikacijama. Na svoje zaslone, a da nastavnici to i ne opaze, stavljaju rješenja zadataka i prepisivanje može započeti. Monotona predavanja nastavnika snimaju skrivenim softverima, a za vrijeme nastave udruže se i virtualno igraju igrice dok nastavnik predaje. Radi bolje internetske povezanosti video je isključen, pa u nevidljivosti počinje učenička zabava, dok se nastavnici muče s uvjeravanjima samih sebe kako ne govore samo u računalu. Nema živoga učenja, nema lica, nema rada u skupinama. „Odrađuju“ se sadržaji, a djeca su tu da slušaju, pamte i zapamte. I tako se samozavaravanje i skrivanje izmjenjuju od testa do testa. A test služi za pokazivanje umijeća vladanja tehnologijom i umijeća prepisivanja.

Bildungsmassnahmen befuerworten die Deutschen?, u: Ifo Schuldienst, 9/2020, 16. 9. 2020., str. 25-39.

² Usp. <https://www.ifo.de/DocDL/sd-2019-17-woessmann-et-al-bildungsbarometer-2019-09-12.pdf> (pristup 25. 1. 2021.).

U cijeloj zavrzlami oko škole na daljinu čini se ipak da su najgore prošli nastavnici. Njih nitko nije pitao žele li, mogu li, jesu li kompetentni i psihički spremni za ovu vrstu učenja, jesu li digitalno dovoljno pismeni da mogu održavati nastavu koja bi bila dostatne kvalitete za današnje generacije djece koja se nazivaju digitalnim domorodcima (*generacija Z*) i koja odrastaju s mobitelom u ruci (*generacija Alpha*). Ne zaboravimo, nisu to *milenijalci*. Oni su tek u kasnom djetinjstvu otkrili *Google*. Sada je riječ o generaciji koja je odrastala s brzim internetom, pametnim telefonima, društvenim mrežama. Ona se obrazuje uglavnom preko *YouTubea* i ona je digitalno kompetentnija i od svojih roditelja i od svojih nastavnika. Njima kao i nastavnicima nedostaje odgovarajuća potpora na dnevnoj razini. Oni se ne mogu i ne znaju nositi s neuspjehom, stresom i novim izazovima. U cjelodnevnom *online* poučavanju nastavnici izlažu sebe i svoju osobnost. Postaju izuzetno ranjivi. Potrebna im je potpora, razumijevanje i naposljetku priznanje za rad u kriznim uvjetima.

Upravo je ranjivost izazov s kojim se od početka pandemije svi učimo nositi. Osobito su zdravstveni djelatnici, medicinske sestre i liječnici najhrabriji u svakodnevnom ophođenju s ljudskom ranjivošću. Satima pod zaštitnim odijelom, izbivajući iz obitelji, s nedostatkom fizičke blizine svojih najmilijih, bez predaha pomažu najpotrebnijima. Snaga kojom se svakodnevno ophode sa stotinama bolesnika ne može biti samo njihova. To je snaga poziva na koji spremno odgovaraju. I to je snaga Duha Svetoga po kojoj čine dobro i koja ih nadahnjuje. Ova je pandemija ponovno iznjedrila ranjivost kao mogućnost i prigodu čovjeku da iziđe iz samodopadnosti, iluzija samoostvarenja i egocentrizma te da se pobrine za drugoga. Svjedočili smo tomu i prilikom potresa u Banovini, kada se naš narod u trenu organizirao i pomogao nastradalima.

U romanu Joséa Saramaga *Ogled o sljepoći* ljudi nemaju osobnog imena, već su označeni kodnim imenom, a raširena bolest duha izaziva u njih sljepoću. Svi su zahvaćeni, a bolest se strahovito brzo širi. Jedna žena, supruga liječnika, brinula se za svoga muža i za druge. Ona nije bila slijepa, ali se pretvarala da ne vidi. Možda je upravo spremnost na žrtvu bila presudna da i sama ne oslijepi. Ovom porukom Saramaga je i danas aktualan. Nerijetko smo i sami slijepi kod zdravih očiju. Slijepi smo kada se zatvaramo u sebe i ne mislimo na druge, one oko sebe, i na njihove potrebe.

Pandemija i potres prigoda su da sagledamo svoje nutarnje i vanjske resurse, da se upitamo što nam je najvažnije i radi čega se isplati živjeti kad opet svi skinemo maske i ponovno počnemo

duboko disati i radosno se od srca smijati. Iskoristimo ovaj kairos. Težak je i mnogima odveć bolan, ali nam daje prigodu da u svojoj slabosti, ranjivosti i ograničenosti uvidimo kolika je snaga Božja u nama. Njome možemo pokazati put onima čije vrijeme tek dolazi. Našoj djeci i mladima dužni smo posvjedočiti "da u čovjeku ima više stvari koje zaslužuju divljenje nego onih koje zaslužuju prijezir".³

Jadranka Garmaz

³ Albert Camus, *Kuga*, 2014., 217.